

ПРАДМОВА

Зборнік «Беларуская дыялекталогія. Вып. 3», як і папярэднія дыялекталагічныя зборнікі, падрыхтаваны да друку супрацоўнікамі аддзела дыялекталогіі і лінгвагеаграфіі. У кнізе асвятляюцца важнейшыя пытанні дыялекталагічнага характару ў розных галінах лінгвістыкі – лексікаграфіі, лексікалогіі, фразеалогіі і парэміялогіі, сінтаксісу і інш.

Матэрыялы ў зборніку размеркаваны па шасці раздзелах: да пяці традыцыйных рубрык з папярэдніх выпускаў зборніка («3 лексікі народных гаворак», «Тапанімія», «Фразеалогія і парэміялогія», «Навуковыя даследаванні», «Тэксты з беларускіх гаворак») упершыню даецца раздзел «Нашы юбіляры». Акрамя таго, назва раздзела «Тапанімія» заменена назвай «Анамастыка». Гэта замена абумоўлена зместам і характарам мовазнаўчых матэрыялаў.

Раздзел «3 лексікі народных гаворак» у зборніку па традыцыі самы прадстаўнічы, але на гэты раз адрозніваецца ад раздзелаў папярэдніх выданняў: у яго ўключаны архіўныя матэрыялы як па лексікаграфіі, так і па тапаніміцы. Да ліку першых належыць слоўнік, які ў якасці дысертацыйнага дадатку быў падрыхтаваны М. В. Бірылам, а таксама апрацаваныя ў форме слоўніка матэрыялы, сабраныя на тэрыторыі Дзісеншчыны ў 20-я гады мінулага стагоддзя Я. Н. Драздовічам. Цікавую тапанімічную падборку складаюць знойдзеныя ў архівах Вільнюса матэрыялы па тапаніміцы з паўночна-заходняга рэгіёна Беларусі. У аўтарскіх словазборах рэпрэзентуецца лексіка з розных рэгіёнаў Беларусі – з паўночнай Віцебшчыны, са Случчыны і Любаншчыны, з заходнепалескіх гаворак Брэстчыны. Большасць з уключаных у выданне слоўнічкаў – гэта лексічныя падборкі тлумачальнага характару, але змест іх неаднастайны. Асобныя слоўнічкі з’яўляюцца лексіка-тэматычнымі ці ідэаграфічнымі артыкуламі. Гэта, у прыватнасці, слоўнік эмацыянальна-ацэначнай лексікі, словазбор аб абазначальных сродках, якімі карысталіся ў сваёй маўленчай дзейнасці плытнікі басейна Дняпра, а таксама лексічная падборка батанічнай наменклатуры, характэрная для групы заходнепалескіх гаворак. У кожным са слоўнічкаў можна атрымаць шмат цікавых звестак з разнастайных галін жыцця і дзейнасці чалавека і навакольнага свету, пэўную інфармацыю пра традыцыйную мясцовую матэрыяльную і духоўную культуру. Такая інфармацыя падаецца пераважна ў прыкладах. Звесткі пра асаблівасці гукавога ладу гаворак звычайна не ўказваюцца, толькі ў некаторых выпадках адзначаюцца іх спецыфічныя і тыповыя рысы. Рэестравыя словы і ілюстрацыі да іх падаюцца ў фанетычным запісе графічнымі сродкамі беларускага літаратурнага пісьма. Пры рэалізацыі адметных для гаворкі гукаў ужываюцца спецыяльныя графічныя абазначэнні, пра што дадаткова паведамляецца. Усе падрыхтаваныя да друку лексічныя словазборы з’яўца базай для перспектыўнага фундаментальнага выдання «Зводны слоўнік беларускіх народных гаворак».

Словазборы ў аўтарскіх артыкулах маюць алфавітны парадак. З мэтай аблягчэння пошуку ўключаных у выданне абазначальных сродкаў дадаецца лексічны паказальнік. Пры кожным слове адзначана старонка (старонкі), дзе яно разглядаецца.

У гэтым выданні, як і ў папярэдніх, скарачэнні, якімі карыстаюцца аўтары, уніфікаваны. Як дадатковы інфармацыйны пакет яны змяшчаюцца ў канцы кнігі.

Раздзел «Навуковыя даследаванні» ўключае артыкулы па розных лінгвістычных праблемах. Асобныя з артыкулаў маюць анамаліялагічны характар і прысвечаны раскрыццю матывацыі, увасобленай у караняслове. На аснове аналізу мікратапанімічнага матэрыялу даследуюцца таксама праблемы фарміравання дыялектнага ўсходнепалескага ландшафту, але асноўная частка

гэтага выпуску прысвячаецца сінтаксічнай праблематыцы. Прынамсі, выяўляецца статус асобных сінтаксічных канструкцый, якія ўжываліся ў якасці моўных сродкаў у газеце «Наша Ніва», шляхам іх параўнання з дыялектнымі сінтаксічнымі асаблівасцямі.

У трэцім выпуску, як і ў папярэдніх, вылучаны ў асобны раздзел артыкулы, прысвечаныя збіранню і ўпарадкаванню беларускай мясцовай айканіміі. Яна рознага тыпу і з розных куткоў Беларусі. Адметнасць гэтага раздзела ў тым, што чытачам прапануюцца архіўныя матэрыялы, сабраныя ў пачатку 30-х гадоў мінулага стагоддзя на Віленшчыне, друкуюцца яны ўпершыню.

Ужо традыцыйны для зборніка раздзел «Фразеалогія» складаецца з трох частак. Акрамя новай падборкі сінтаксічна звязаных адзінак, характэрных для беларускага дыялектнага маўлення жыхароў Брэстчыны, змяшчаецца слоўнік прыказак, прымавак, загадак з гэтага рэгіёна.

У раздзеле «Тэксты з беларускіх гаворак» істотную частку матэрыялаў складаюць запісы ўзораў сучаснай гаворкі насельнікаў Драгічынскага раёна Брэсцкай вобласці, Быхаўскага Магілёўскага, Іўеўскага Гродзенскага, Чачэрскага раёна Гомельскага вобласці, колькасца багата на запісы выглядае Міншчына. Тэксты падрыхтавалі пераважна супрацоўнікі Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры, некаторыя з запісаў належаць аўтарам-аматарам. У тэкстах адлюстраваны рознаўзроўневыя асаблівасці, характэрныя для беларускіх народных гаворак у іх сучасным стане. Улічваючы вялікую запатрабаванасць матэрыялаў такога жанру, у запісах адлюстроўваюцца акцэнталагічныя адметнасці гаворак. Усе ўключаныя ў зборнік тэксты захоўваюць аўтарскую апрацоўку запісаў.

У тэматычных адносінах тэксты характарызуюцца разнастайным зместам. У іх змяшчаецца цікавая інфармацыя з жыцця беларускага народа пра яго побыт, звычаі, традыцыі, гісторыю і культуру, навакольны свет. Думаецца, што новыя лексічныя і тэкставыя матэрыялы, надрукаваныя ў кнізе, будуць мець навуковае і практычнае значэнне. Яны не толькі дапамогуць ўвесці частку слоў у зводны слоўнік беларускіх народных гаворак і новы тлумачальны слоўнік беларускай літаратурнай мовы, але і стануць аб'ектам спецыяльных лінгвістычных і інтэрдысцыплінарных даследаванняў, а таксама знойдуць сваё прымяненне ў разнастайных сферах сацыяльна-культурнага жыцця ў нашай краіне.

Рэдакцыйная калегія